

Art. 3. Minister — Kierownik Urzędu, kierując realizacją zadań określonych w art. 2:

- 1) ustala, w porozumieniu z Ministrem Finansów oraz zainteresowanymi ministrami, zasady opracowywania projektów rocznych założeń polityki społeczno-gospodarczej,
- 2) współdziała z właściwymi naczelnymi i centralnymi organami administracji państwowej w zakresie przygotowywania projektów założeń wymienionych w pkt 1,
- 3) współdziała z wojewodami w zakresie polityki regionalnej państwa,
- 4) wspomaga gminy i ich związki w opracowywa-

niu programów społeczno-gospodarczych, udostępniając im niezbędne informacje i udzielając pomocy metodycznej."

Art. 4. W ustawie z dnia 12 lipca 1984 r. o planowaniu przestrzennym (Dz. U. z 1989 r. Nr 17, poz. 99, Nr 34, poz. 178 i Nr 35, poz. 192 oraz z 1990 r. Nr 34, poz. 198) w art. 17 skreśla się ust. 1.

Art. 5. Przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 36 ustawy, o której mowa w art. 1, pozostają w mocy do upływu określonego w nich terminu obowiązywania; w braku takiego terminu pozostają one w mocy do dnia 31 grudnia 1990 r.

Art. 6. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *W. Jaruzelski*

506

USTAWA

z dnia 29 listopada 1990 r.

o pomocy społecznej.

Dział 1

Przepisy ogólne

Rozdział 1

Zasady ogólne i zakres podmiotowy ustawy

Art. 1. 1. Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia.

2. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi, stowarzyszeniami o charakterze charytatywnym, fundacjami oraz osobami fizycznymi.

3. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są obowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Art. 2. 1. Celem pomocy społecznej jest zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwianie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

2. Celem pomocy społecznej jest także zapobieganie powstawaniu sytuacji określonych w art. 1 ust. 1.

3. Rodzaj, forma i rozmiar świadczenia powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy. Świadczenie pomocy społecznej powinno służyć również umacnianiu rodziny.

4. Potrzeby osoby i rodziny korzystającej z pomocy powinny zostać uwzględnione, jeżeli odpowiadają celom i możliwościom pomocy społecznej.

Art. 3. Pomocy społecznej na zasadach określonych w ustawie udziela się osobom i rodzinom, w szczególności z powodu:

- 1) ubóstwa,
- 2) sieroctwa,
- 3) bezdomności,
- 4) potrzeby ochrony macierzyństwa,
- 5) bezrobocia,
- 6) upośledzenia fizycznego lub umysłowego,
- 7) długotrwałej choroby,
- 8) bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- 9) alkoholizmu lub narkomanii,
- 10) trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego,
- 11) klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Art. 4. 1. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom, które nie mają żadnych źródeł utrzymania lub dochód na osobę w rodzinie nie przekracza najniższej emerytury przy jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednej z okoliczności wymienionych w art. 3 pkt 2—11.

2. Dochód na jedną osobę w rodzinie, zwany dalej „dochodem na osobę”, oblicza się uwzględniając łącznie dochody wszystkich osób pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym, odejmując kwotę w wysokości alimentów świadczonych na rzecz innych osób, a następnie dzieląc przez liczbę osób pozostających w tym gospodarstwie.

3. Przez członków rodziny (rodzinę) rozumie się osoby pozostające we wspólnym gospodarstwie domowym.

Art. 5. Osobom i rodzinom, które nie spełniają warunków określonych w art. 4 ust. 1, w szczególności uzasadnionych przypadkach może być przyznana pomoc pieniężna lub w naturze pod warunkiem zwrotu części lub całości wydatków na zasadach określonych w art. 34, 35 i 39—41.

Art. 6. 1. Ograniczenie świadczeń pomocy społecznej do niezbędnego minimum lub odmowa ich przyznania może nastąpić w razie stwierdzenia marnotrawstwa przyznanych świadczeń, ich celowego niszczenia bądź też marnotrawstwa własnych zasobów materialnych.

2. Odmowa bądź ograniczenie rozmiaru świadczenia pomocy społecznej nie powinny prowadzić do pogorszenia sytuacji osób będących na utrzymaniu danej osoby.

Art. 7. 1. Prawa obywateli polskich za granicą w zakresie pomocy społecznej regulują umowy międzynarodowe.

2. Zakres pomocy społecznej dla cudzoziemców w Polsce nie może naruszać postanowień umów międzynarodowych wiążących Rzeczpospolitą Polską.

Rozdział 2

Zadania pomocy społecznej

Art. 8. Zadania w zakresie pomocy społecznej obejmują w szczególności:

- 1) tworzenie warunków organizacyjnych funkcjonowania pomocy społecznej, w tym rozbudowę niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- 2) analizę i ocenę zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia pomocy społecznej,
- 3) przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń,
- 4) pobudzanie społecznej aktywności w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin,
- 5) pracę socjalną, rozumianą jako działalność zawodową, skierowaną na pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie oraz na tworzenie warunków sprzyjających temu celowi.

Art. 9. 1. Obowiązek wykonania zadań pomocy społecznej spoczywa na gminie oraz na administracji rządowej w zakresie ustalonym ustawami.

2. Gmina, obowiązana zgodnie z przepisami ustawy do wykonywania zadań pomocy społecznej, nie może odmówić pomocy osobie potrzebującej, pomimo istniejącego obowiązku osób fizycznych lub osób prawnych do zaspokajania jej niezbędnych potrzeb życiowych.

Art. 10. 1. Do zadań własnych z zakresu pomocy społecznej, realizowanych przez gminy, należą:

- 1) prowadzenie domów pomocy społecznej i ośrodków opiekuńczych o zasięgu lokalnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki (art. 19),
- 2) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych (art. 32),
- 3) przyznawanie pomocy rzeczowej (art. 32 ust. 2),
- 4) inne zadania z zakresu pomocy społecznej wynikające z rozeznaczonych potrzeb gminy.

2. Do zadań własnych z zakresu pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym, realizowanych przez gminy, należy:

- 1) udzielanie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym (art. 13),
- 2) świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania (art. 17 ust. 1),
- 3) pokrywanie wydatków na świadczenia lecznicze na zasadach przewidzianych dla emerytów i rencistów (art. 22),
- 4) praca socjalna (art. 23 i 25),
- 5) sprawienie pogrzebu (art. 26),
- 6) zapewnienie środków na wynagrodzenia dla pracowników i warunków realizacji zadań wymienionych w pkt 1—5 i w ust. 1.

Art. 11. Zadania zlecone gminie obejmują:

- 1) świadczenie usług opiekuńczych udzielanych na podstawie art. 17 ust. 2,
- 2) pomoc w naturze na ekonomiczne usamodzielnienie, przyznawaną na podstawie art. 24 ust. 2,
- 3) przyznawanie i wypłacanie zasiłków i pożyczek na ekonomiczne usamodzielnienie (art. 24 ust. 3),
- 4) przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych oraz przysługujących do nich dodatków i świadczeń (art. 27—30),
- 5) przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych (art. 31),
- 6) utworzenie i utrzymanie ośrodka pomocy społecznej i zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników realizujących zadania określone w pkt 1—5 i 7,
- 7) inne zadania wynikające z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób i rodzin.

Art. 12. 1. Do zadań wojewody w zakresie pomocy społecznej należy:

- 1) sporządzanie bilansu potrzeb i środków w zakresie pomocy społecznej,
- 2) organizacja i finansowanie domów pomocy społecznej i ośrodków opiekuńczych o zasięgu ponadlokalnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki,
- 3) ustalenie sposobów realizacji zadań zleconych,
- 4) organizacja kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr pomocy społecznej,
- 5) wspieranie działalności organizacji społecznych, związków wyznaniowych, stowarzyszeń o charakterze charytatywnym i fundacji działających w zakresie pomocy społecznej.

2. Wojewoda realizuje również zadania w zakresie pomocy społecznej w stosunku do cudzoziemców przebywających w Polsce.

Dział II

Zasady udzielania świadczeń

Rozdział 1

Świadczenia pomocy społecznej

Art. 13. Gmina powinna udzielić schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania osobie tego pozbawionej.

Art. 14. 1. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego.

2. Schronienia udziela się w noclegowniach, domach dla bezdomnych i innych miejscach.

Art. 15. Przyznanie niezbędnego ubrania następuje przez dostarczenie osobie potrzebującej bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do jej indywidualnych właściwości oraz pory roku.

Art. 16. 1. Pomoc w postaci jednego gorącego posiłku dziennie przysługuje osobie, która własnym staraniem nie może go sobie zapewnić.

2. Pomoc, o której mowa w ust. 1, może być świadczeniem doraźnym bądź okresowym.

Art. 17. 1. Osobom samotnym, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych.

2. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobom, które wymagają pomocy innych osób, a rodzina nie może takiej pomocy zapewnić.

Art. 18 1. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, podstawową opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości również zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

2. Gmina, przyznając pomoc w formie usług opiekuńczych, ustala ich zakres.

Art. 19. 1. W razie niemożności zapewnienia usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania, osoba potrzebująca opieki bądź jej przedstawiciel ustawowy może ubiegać się o umieszczenie w domu pomocy społecznej lub w zakładzie opiekuńczym.

2. Do domów pomocy społecznej mogą być kierowane osoby, które z uwagi na wiek, sytuację życiową, warunki rodzinne, mieszkaniowe, materialne kwalifikują się do korzystania z tej formy pomocy. Do domów pomocy społecznej są kierowane również osoby przewlekle chore, których stan zdrowia nie wymaga leczenia szpitalnego, natomiast uzasadnia potrzebę stałej opieki.

3. Podjęcie z urzędu lub na wniosek innej osoby działań w sprawie umieszczenia w domu pomocy społecznej może nastąpić wyłącznie za zgodą osoby potrzebującej pomocy lub jej przedstawiciela ustawowego. Jeżeli osoba potrzebująca pomocy lub jej przedstawiciel ustawowy nie wyrażają zgody na umieszczenie w domu pomocy społecznej albo po umieszczeniu wycofują swoją zgodę, ośrodek lub dom pomocy społecznej zawiadamia o tym właściwy sąd opiekuńczy albo prokuratora, jeżeli osoba taka nie ma przedstawiciela ustawowego lub opiekuna.

Art. 20. Domy pomocy społecznej zapewniają całodobową opiekę oraz zaspokajają niezbędne potrzeby bytowe, zdrowotne, edukacyjne, społeczne i religijne.

Art. 21. Usługi opiekuńcze mogą być świadczone również w dziennych domach pomocy oraz w ośrodkach opiekuńczych. Dienne domy pomocy i ośrodki opiekuńcze zapewniają całodzienny pobyt, podstawowe świadczenia opiekuńcze oraz rekreacyjno-kulturalne, a także posiłki w czasie pobytu. W domach i ośrodkach tych może być prowadzona działalność rehabilitacyjna.

Art. 22. 1. Osobom, które nie podlegają przepisom o ubezpieczeniu społecznym lub o zaopatrzeniu emerytalnym, może zostać przyznana pomoc finansowa na pokrycie wydatków na świadczenia lecznicze. Pomoc ta może zostać przyznana również członkom rodzin tych osób, jeżeli pozostają na ich wyłącznym utrzymaniu.

2. Świadczenia lecznicze dla osób, o których mowa w ust. 1 — na zasadach przewidzianych dla emerytów i rencistów — obejmują:

- 1) opiekę zdrowotną otwartą i zamkniętą,
- 2) leki i środki opatrunkowe,
- 3) zaopatrzenie w niezbędny sprzęt ortopedyczny i środki pomocnicze.

3. Przyznanie pomocy, o której mowa w ust. 1, nie wyklucza przyznania zasiłku celowego na pokrycie kosztów leczenia.

Art. 23. 1. Osobom i rodzinom udziela się pomocy w postaci pracy socjalnej, poradnictwa, w szczególności prawnego i psychologicznego.

2. Osobom i rodzinom może zostać również udzielona pomoc w załatwieniu spraw urzędowych i innych ważnych spraw bytowych oraz w utrzymaniu kontaktów z otoczeniem.

Art. 24. 1. Gmina może udzielać pomocy mającej na celu ekonomiczne usamodzielnienie osoby lub rodziny. Świadczenia w celu ekonomicznego usamodzielnienia mogą być przyznawane w naturze lub w formie pieniężnej.

2. Pomoc w naturze w celu ekonomicznego usamodzielnienia polega na udostępnieniu maszyn i narzędzi pracy stwarzających możliwość zorganizowania własnego warsztatu pracy oraz urządzeń ułatwiających niepełnosprawnym pracę. Przedmioty te i urządzenia są udostępniane na podstawie umowy użyczenia, do której mają odpowiednie zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego.

3. Świadczenia pieniężne w celu ekonomicznego usamodzielnienia mogą być przyznawane w formie jednorazowego zasiłku celowego lub pożyczki nie oprocentowanej. Gmina zawiera umowę, w której określa warunki udzielenia pożyczki, sposób spłaty i jej zabezpieczenie. Pożyczka może być umorzona w całości lub w części, jeżeli przyczyni się to do szybszego osiągnięcia celów pomocy społecznej.

4. Podstawą odmowy przyznania bądź ograniczenia rozmiarów pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie może być uchylenie się od podjęcia odpowiedniej — w rozumieniu przepisów o zatrudnieniu — pracy bądź poddania się przeszkoleniu zawodowemu przez osobę ubiegającą się.

5. Pomoc w celu ekonomicznego usamodzielnienia nie przysługuje, jeżeli osoba ubiegająca się otrzymała już pomoc na ten cel z innego źródła.

6. W sprawach, o których mowa w ust. 1—5, gmina współdziała z rejonowymi biurami pracy.

7. Minister Pracy i Polityki Socjalnej określi, w drodze rozporządzenia, tryb i szczegółowe zasady przyznawania zasiłku celowego na ekonomiczne usamodzielnienie.

Art. 25. 1. Niepełnosprawnym mającym ograniczone możliwości poruszania się lub komunikowania z otoczeniem udziela się pomocy w ramach pracy socjalnej w celu umożliwienia im pełnienia społecznie aktywnej roli i integracji ze środowiskiem. W szczególności może to polegać na pomocy w uzyskaniu i korzystaniu ze środków łączności oraz przekazu informacji, jak również w przystosowaniu mieszkań do ograniczeń wynikających z ich niepełnosprawności.

2. Gmina współpracuje z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi, stowarzyszeniami o charakterze charytatywnym, mającymi na celu udzielanie pomocy i doprowadzenie do integracji osób niepełnosprawnych ze środowiskiem.

3. Osoby niepełnosprawne, kobiety z widoczną ciążą, osoby z dziećmi do lat trzech lub dzieckiem niepełnosprawnym mają prawo do załatwiania swoich spraw poza kolejnością.

Art. 26. Pomoc społeczna obejmuje również obowiązek sprawienia pogrzebu w sposób ustalony przez gminę, zgodnie z wyznaniem zmarłego.

Art. 27. 1. Zasiłek stały przysługuje osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub inwalidztwa, jeżeli nie ma ona żadnych środków utrzymania lub jej dochody nie przekraczają 90% najniższej emerytury.

2. Zasiłek stały przysługuje również osobie niepracującej lub rezygnującej z pracy w celu wychowywania dziecka, które wymaga stałej opieki i pielęgnacji. Kryteria oceny stanu zdrowia dziecka stosuje się zgodnie z przepisami w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki.

3. Zasiłek stały przysługuje także osobie, która nie może podjąć pracy z powodu inwalidztwa powstałego w okresie do 18 roku życia, niezależnie od sytuacji materialnej osoby zobowiązanej do alimentacji, jak również niezależnie od przysługujących alimentów i innych świadczeń oraz należności przypadających z tytułu cywilnoprawnego.

Art. 28. Zasiłek stały przysługuje w wysokości:

- 1) 90% najniższej emerytury dla osób, które nie mają żadnych środków utrzymania,
- 2) różnicy między kwotą odpowiadającą 90% najniższej emerytury a dochodem osoby ubiegającej się o zasiłek.

Art. 29. 1. Osobie otrzymującej zasiłek stały, która została zaliczona do I grupy inwalidów lub ukończyła 75 lat życia, przysługuje dodatek w wysokości 30% najniższej emerytury.

2. Dodatek do pobieranego zasiłku stałego może być również przyznany w wysokości 30% najniższej emerytury:

- 1) osobom ciężko, przewlekłe chorym,
- 2) kobietom w ciąży począwszy od 18 tygodnia.

3. Dodatek, o którym mowa w ust. 1 i 2, nie przysługuje osobie przebywającej w domu pomocy społecznej.

Art. 30. 1. Osobie pobierającej zasiłek stały przysługują świadczenia lecznicze na zasadach określonych w przepisach o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin.

2. Osobie wymienionej w ust. 1 może być przyznany zasiłek celowy, o którym mowa w art. 32 ust. 2.

Art. 31. 1. Zasiłek okresowy z pomocy społecznej może być przyznany osobom i rodzinom, jeżeli dochód na osobę nie przekracza wysokości odpowiadającej najniższej emeryturze, a dochody oraz posiadane zasoby pieniężne przebiegiowo nie wystarczają na zaspokojenie ich niezbędnych potrzeb ze względu na:

- 1) długotrwałą chorobę,
- 2) niepełnosprawność,
- 3) brak możliwości zatrudnienia,
- 4) brak uprawnień do otrzymania renty rodzinnej po osobie, na której ciążył obowiązek alimentacyjny,
- 5) inne uzasadnione przyczyny.

2. Czas, na jaki jest przyznawany zasiłek okresowy, ustala gmina na podstawie okoliczności sprawy.

3. Zasiłek okresowy ustala się w wysokości 90% najniższej emerytury.

4. Minister Pracy i Polityki Socjalnej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady przyznawania zasiłku okresowego.

Art. 32. 1. W celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej może zostać przyznany zasiłek celowy z pomocy społecznej.

2. Zasiłek celowy może być przyznany w szczególności na pokrycie części lub całości kosztów leków i leczenia, remontu mieszkania, opału i odzieży. Zasiłek celowy może być przyznany w formie pieniężnej lub rzeczowej, jeżeli forma pieniężna nie gwarantuje zgodnego z przeznaczeniem wykorzystania przyznanego zasiłku.

Art. 33. Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady przyznawania świadczeń i środków finansowych na pomoc społeczną w ramach programów rządowych w celu ochrony poziomu życia osób i rodzin.

Rozdział 2

Zasady odpłatności za świadczenia

Art. 34. 1. Wydatki na usługi opiekuńcze, lecznicze, pomoc rzeczową i zasiłki na usamodzielnienie gospodarcze podlegają zwrotowi w części lub całości, jeżeli dochód na osobę przekracza wysokość najniższej emerytury.

2. Wydatki na pokrycie kosztów sprawienia pogrzebu podlegają zwrotowi w całości lub części z masy spadkowej i obciążają spadkobierców. Jeżeli zmarły miał zgromadzone środki pieniężne w depozycie domu pomocy społecznej, wydatki pokrywa się z tego depozytu.

3. Gmina ustala, na podstawie rozpoznania, w oparciu o wywiad środowiskowy sytuację osoby i rodziny oraz jaką część wydatków, o których mowa w ust. 1, podlega zwrotowi.

4. Minister Pracy i Polityki Socjalnej określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady zwrotu przez świadczeniobiorcę całości lub części wydatków na świadczenia, o których mowa w ust. 1.

Art. 35. 1. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny, przy czym:

- 1) miesięczną opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej ustala się w wysokości 200% najniższej emerytury; opłata ta nie może być jednak wyższa niż 70% dochodu osoby przebywającej w domu pomocy społecznej,
- 2) miesięczną opłatę za pobyt dzieci w domach pomocy społecznej ustala się w wysokości odpowiadającej 150% najniższej emerytury, jednak nie większej niż kwota odpowiadająca 70% dochodu na osobę.

2. Opłata określona w ust. 1 może być podwyższona ze względu na warunki bytowe i poziom usług w domu pomocy społecznej do wysokości pełnego kosztu utrzymania.

3. Opłatę za pobyt w dziennych domach pomocy i ośrodkach opiekuńczych ustala się na poziomie kosztów wyżywienia.

4. Minister Pracy i Polityki Socjalnej określi, w drodze rozporządzenia, typy domów pomocy społecznej, zasady ich funkcjonowania, zasady ustalania opłat za pobyt oraz sposób i tryb pobierania odpłatności.

5. Przepisów ust. 1—4 nie stosuje się do domów pomocy społecznej i ośrodków opiekuńczych prowadzonych przez gminy i ich związki.

Rozdział 3

Postępowanie w sprawie świadczeń pomocy społecznej

Art. 36. 1. Do postępowania w sprawie świadczeń pomocy społecznej, z wyjątkiem przyznawanych na podstawie umów, o których mowa w art. 24 ust. 2 i 3, mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego ze zmianami wynikającymi z niniejszej ustawy.

2. W postępowaniu w sprawie świadczeń pomocy społecznej należy kierować się przede wszystkim dobrem osób korzystających z pomocy społecznej i ochroną ich dóbr osobistych. W szczególności nie należy podawać do publicznej wiadomości nazwisk osób korzystających z pomocy społecznej oraz rodzaju i zakresu przyznanego świadczenia.

Art. 37. 1. Właściwość miejscową gminy ustala się według miejsca zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie, a w sprawach nie cierpiących zwłoki — według miejsca pobytu tej osoby.

2. Gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania świadczeniobiorcy jest obowiązana do zwrotu gminie, która udzieliła pomocy w miejscu pobytu świadczeniobiorcy, poniesionych wydatków na świadczenia pomocy społecznej.

3. W miejscu pobytu są udzielane świadczenia wymienione w art. 13, 15, 16, 17 ust. 1, art. 22, 26 i 32 ust. 2.

Art. 38. 1. Świadczenia pomocy społecznej są udzielane na wniosek osoby zainteresowanej, jej przedstawiciela ustawowego bądź innej osoby, za zgodą osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego.

2. Pomoc społeczna może być udzielana również z urzędu.

Art. 39. 1. Obowiązek zwrotu wydatków na świadczenia pomocy społecznej spoczywa na świadczeniobiorcy lub jego spadkobiercach z masy spadkowej albo na osobach zobowiązanych do alimentacji w granicach i na zasadach określonych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.

2. Obowiązek zwrotu wydatków nie istnieje, gdy dochód na osobę w rodzinie zobowiązanego nie przekracza najniższej emerytury.

Art. 40. 1. Należności z tytułu wydatków na świadczenia pomocy społecznej podlegają ściągnięciu przymusowemu w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

2. Tytułem egzekucyjnym jest wykaz należności, sporządzony przez gminę.

3. Wykaz należności, o którym mowa w ust. 2, gmina doręcza, wraz z upomnieniem i pouczeniem, zobowiązanemu. Zobowiązany może w terminie 30 dni od dnia doręczenia wykazu należności i upomnienia złożyć do sądu pozew o ustalenie, że należność nie istnieje w całości lub w części albo uległa przedawnieniu.

Art. 41. W przypadkach szczególnych, zwłaszcza jeżeli żądanie zwrotu wydatków na udzielone świadczenie w całości lub w części stanowiłoby dla osoby zobowiązanej nadmierne obciążenie lub też niweczyłoby skutki udzielanej pomocy, gmina na wniosek pracownika socjalnego lub osoby zainteresowanej może odstąpić od żądania takiego zwrotu.

Art. 42. Sądy, organy państwowe i inne jednostki organizacyjne są obowiązane niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni, udostępnić lub udzielić pracownikowi socjalnemu odpowiednich informacji, które mają znaczenie dla rozstrzygnięcia o przyznaniu lub odmowie przyznania świadczeń oraz ich rozmiarów.

Art. 43. 1. Decyzje w sprawach świadczeń pomocy społecznej są wydawane w formie pisemnej. W szczególnych przypadkach decyzja może być wydana w formie ustnej; nie dotyczy to decyzji o odmowie przyznania świadczenia.

2. Świadczenia w postaci pracy socjalnej i poradnictwa (art. 23) nie wymagają wydania decyzji.

3. Decyzje o przyznaniu lub odmowie przyznania świadczeń muszą być poprzedzone wywiadem rodzinnym (środowiskowym). Minister Pracy i Polityki Socjalnej określi, w drodze rozporządzenia, zasady przeprowadzania wywiadu oraz wzór kwestionariusza.

Art. 44. Odwołanie od decyzji w sprawie świadczeń pomocy społecznej może złożyć również inna osoba za zgodą osoby ubiegającej się o świadczenie.

Art. 45. Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń pieniężnych pomocy społecznej są obowiązane poinformować właściwą gminę o każdej zmianie w ich sytuacji osobistej i majątkowej, która wiąże się z podstawą do przyznania świadczeń.

Dział III

Organizacja pomocy społecznej

Rozdział 1

Struktura organizacyjna pomocy społecznej

Art. 46. 1. Do realizacji zadań pomocy społecznej zleconych gminie tworzy się jednostki organizacyjne — ośrodki pomocy społecznej.

2. Ośrodki pomocy społecznej realizują również zadania własne gminy, chyba że gmina postanowi inaczej.

3. Ośrodek wykonuje zadania własne gminy zgodnie z ustaleniami przekazanymi w tej sprawie przez radę gminy.

4. Ośrodek pomocy społecznej może wytaczać na rzecz obywateli powództwa o roszczenia alimentacyjne. Do ośrodków tych w postępowaniu przed sądem stosuje się odpowiednio przepisy o prokuraturze.

5. Rada gminy udziela, na podstawie art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95, Nr 32, poz. 191, Nr 34, poz. 199 i Nr 43, poz. 253), kierownikowi ośrodka pomocy społecznej upoważnienia do wydawania decyzji administracyjnych w zakresie wykonywania zadań zleconych oraz może upoważnić do wydawania decyzji administracyjnych w celu wykonania zadań własnych gminy oraz własnych o charakterze obowiązkowym.

6. Kierownik ośrodka pomocy społecznej składa radzie gminy coroczne sprawozdanie z działalności ośrodka oraz przedstawia potrzeby w zakresie pomocy społecznej.

Art. 47. 1. Gmina współdziała z istniejącymi na jej terenie instytucjami, organizacjami społecznymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami i związkami wyznaniowymi oraz zakładami pracy w celu realizacji zadań pomocy społecznej.

2. Gmina może zlecić wymienionym w ust. 1 podmiotom, za ich zgodą, w trybie pisemnego porozumienia, realizację określonych zadań pomocy społecznej, przyznając na ten cel środki pieniężne.

3. Minister Pracy i Polityki Socjalnej udziela wsparcia, w tym finansowego, organizacjom społecznym, związkom wyznaniowym, stowarzyszeniom o charakterze charytatywnym i fundacjom realizującym istotne zadania związane z programami rządowymi z zakresu pomocy społecznej.

Art. 48. Do wykonywania zadań z zakresu pomocy społecznej wojewoda powołuje bezpośrednio sobie podległą wyodrębnioną jednostkę budżetową — wojewódzki zespół pomocy społecznej.

Rozdział 2

Pracownicy socjalni

Art. 49. 1. Pracownikiem socjalnym może być osoba, która ma odpowiednie kwalifikacje zawodowe, to znaczy ukończoną szkołę pracowników socjalnych lub studia wyższe o kierunkach: praca socjalna, polityka społeczna, resocjalizacja, socjologia, pedagogika, psychologia lub inne pokrewne.

2. Pracownikiem socjalnym może być również osoba z wyższym wykształceniem o kierunkach nie wymienionych w ust. 1, jeśli ukończyła specjalizację w zakresie organizacji pomocy społecznej bądź pokrewne studia podyplomowe.

3. Pracownik socjalny jest zobowiązany do podnoszenia swoich kwalifikacji zawodowych.

Art. 50. Pracownicy socjalni mogą być również zatrudniani w innych instytucjach, a w szczególności zakładach

pracy, szpitalach, ośrodkach opiekuńczo-wychowawczych, leczniczych i w zakładach karnych, wykonując zadania tych jednostek w zakresie pomocy społecznej.

Art. 51. Pracownik socjalny korzysta z prawa pierwszeństwa przy wykonywaniu swoich zadań w urzędach, instytucjach i innych placówkach. Organy administracji rządowej i samorządowej są obowiązane do udzielania pracownikowi socjalnemu pomocy w zakresie wykonywania tych czynności.

Art. 52. Prawa i obowiązki pracowników socjalnych zatrudnionych:

- 1) w ośrodkach pomocy społecznej — regulują przepisy o pracownikach samorządowych,
- 2) w wojewódzkim zespole pomocy społecznej — regulują odpowiednio przepisy o pracownikach urzędów państwowych.

Rozdział 3

Rada Pomocy Społecznej

Art. 53. 1. Przy Ministrze Pracy i Polityki Socjalnej tworzy się Radę Pomocy Społecznej jako organ opiniotwórczo-doradczy w sprawach pomocy społecznej.

2. Do zakresu działania Rady Pomocy Społecznej należy:

- 1) opiniowanie projektów aktów prawnych oraz inicjowanie zmian przepisów prawa w zakresie pomocy społecznej,
- 2) przygotowywanie ekspertyz dotyczących wybranych obszarów pomocy społecznej,
- 3) przedstawianie Ministrowi Pracy i Polityki Socjalnej okresowych informacji o swojej działalności i wniosków z niej wynikających,
- 4) zbieranie i opiniowanie dla Ministra Pracy i Polityki Socjalnej wniosków o nagrody specjalne za wybitne osiągnięcia w zakresie pomocy społecznej.

Art. 54. 1. Rada Pomocy Społecznej składa się z nie więcej niż 30 osób, reprezentujących zespoły i ośrodki pomocy społecznej, organizacje społeczne i zawodowe, związki wyznaniowe oraz środowiska naukowe.

2. Członków Rady Pomocy Społecznej, spośród przedstawicieli określonych w ust. 1, powołuje Minister Pracy i Polityki Socjalnej na okres 4 lat. Członkowie Rady Pomocy Społecznej pełnią swoje funkcje społecznie.

3. Minister Pracy i Polityki Socjalnej określi, w drodze rozporządzenia, organizację oraz tryb działania Rady Pomocy Społecznej.

Dział IV

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 55. Świadczenia pomocy społecznej, przyznane na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów, wypłaca się nadal według zasad i w wysokości określonych w niniejszej ustawie.

Art. 56. 1. Do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w niniejszej ustawie, nie dłużej jednak niż przez okres miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy, obowiązują przepisy dotychczasowe, jeżeli nie są sprzeczne z niniejszą ustawą.

2. Do czasu odrębnego uregulowania, przepisy ustawy dotyczące odpłatności za pobyt w domach pomocy społecznej i zakładach opiekuńczych stosuje się do zakładów opiekuńczo-leczniczych podległych lub nadzorowanych przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej.

Art. 57. W ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267, z 1984 r. Nr 52, poz. 268 i 270, z 1986 r. Nr 1, poz. 1, z 1989 r. Nr 35, poz. 190 i 192 oraz z 1990 r. Nr 10, poz. 58 i 61, Nr 36, poz. 206 i Nr 66, poz. 390) w art. 48 dodaje się ust. 3 w brzmieniu:

„3. Osobie przebywającej w domu pomocy społecznej do-
datek pielęgnacyjny nie przysługuje.”

Art. 58. W ustawie z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 34, poz. 198 i Nr 43, poz. 253) w art. 8:

- a) dotychczasową treść oznacza się jako ust. 1,
- b) dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. Zakładanie i utrzymanie żłobków należy do za-
dań własnych gminy”.

Art. 59. Traci moc:

- 1) ustawa z dnia 16 sierpnia 1923 r. o opiece społecznej (Dz. U. Nr 92, poz. 726, z 1924 r. Nr 56, poz. 576, z 1932 r. Nr 94, poz. 808, z 1934 r. Nr 110, poz. 976 i z 1990 r. Nr 34, poz. 198),
- 2) dekret z dnia 22 października 1947 r. w sprawie mocy obowiązującej niektórych przepisów ustawodawstwa z zakresu opieki społecznej (Dz. U. Nr 65, poz. 389).

Art. 60. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 49 ust. 1 i 2, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1995 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *W. Jaruzelski*

507

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI

z dnia 7 grudnia 1990 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestru stowarzyszeń.

Na podstawie art. 18 ust. 4 ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. — Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. Nr 20, poz. 104 i z 1990 r. Nr 14, poz. 86) zarządza się, co następuje:

§ 1. W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 kwietnia 1989 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestru stowarzyszeń (Dz. U. Nr 23, poz. 126) wprowadza się następujące zmiany: